

УДК 72.03:17.22

ПРО ЗМІСТОВНО-СМИСЛОВІ ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ СТИЛЮ

МИХАЙЛОВА Рада

Київський національний університет технологій та дизайну, Україна
radami1818@gmail.com

Досліджено провідне поняття мистецтвознавства – стиль, що є найуживанішим у теорії та історії мистецтвознавства, в архітектурній, мистецькій та дизайнерській практиці.

Ключові слова: художня та матеріальна культура, стиль, архітектура, образотворче мистецтво, дизайн.

ВСТУП

Стиль – одне із основоположних та визначальних понять мистецтвознавства. Похідне від латинської назви пристосування для письма (*stylus*), яким користувалися ще давні греки, пов'язане із літературним складом та індивідуальною манерою почерку, поняття стилю втілює у собі «ідею» самобутніх властивостей, особливих якостей, характерних рис об'єкта чи суб'єкта. Маючи багато формулювань щодо різних аспектів поняття стилю (від предмету застосування – до галузі діяльності), на загал, нині стиль означає сукупність характерних ознак, особливостей, властивих чому-небудь. В художній культурі найчастіше говорять про сукупність ознак, які характеризують мистецтво певного часу стосовно ідейного змісту та художньої форми. У такому сенсі поняття стилю набуває загальнокультурного значення, що у культурології визначається як усталена форма художнього самовизначення епохи.

Дещо інші смисли має поняття стилю у мистецтвознавстві. Зокрема, у теорії образотворчого мистецтва поняття стилю змістовно спрямоване до визначення формотворчих елементів, пластичної мови та інших засобів художньої виразності. Найширше це поняття формулюють як спільність пластичної мови та художньої форми. Саме в такому сенсі поняття стилю застосовують до визначення стилю архітектури, скульптури, живопису, графіки, декоративно-прикладного мистецтва; певного художнього напрямку або напрямку; мистецької школи та індивідуальної манери конкретного митця. Останнє має в сучасних умовах особливий сенс, адже нині поняття творчої особистості є чи не найбільш актуальним питанням в архітектурній, мистецькій, дизайнерській практиці. Такий ракурс даної проблематики відповідає викликам постмодерної епохи, яка створила нові усвідомлення стилю:

він став інструментом виразу та самовиразу митця, його самовтіленням та самореалізацією. Нині стиль є не стільки колективним спонтанно-регулятивним феноменом, скільки продуктом свідомої індивідуальної творчої програми, що полягає у виборі елементів, ідей та у моделюванні з них нових форм.

Такі ідеї нині поєднують осмислення стилю в образотворчому мистецтві та дизайні. Адже, і художник, і дизайнер орієнтуються на історичний спадок, культурні набутки у вигляді еволюційно сформованих та апробованих зразків. І художник, і дизайнер вдається до аналізу та синтезу історичного матеріалу, на основі якого формується або художній образ, або конструктивне рішення. Комбінування елементів, власне рівень комбінаторики митця/дизайнера у підсумковому результаті засвідчує появу нового стилю, що розкривається у творі. Водночас, варто враховувати, що дизайн має власні інструменти, які актуалізують стиль через такі явища як стилізація, або спеціально обрана стилістика, що є фактичним запозиченням елементів та рис для формування чогось нового, та стайлінг – новітнє «прочитанням» можливостей стилю у створенні візуального іміджу.

Відтак, поняття стилю викликає інтерес науковців впродовж кількох століть. У численних публікаціях розглядаються історичні та теоретичні засади цього явища, акцентуються його естетично-смакові, побутові, філософські, мистецтвознавчі, культурологічні аспекти, розглядаються інтерпретації, способи застосування, варіанти та «варіації» розвитку.

Культурологічно-мистецькі аспекти поняття стилю розглядали В. Власов, О. Лосев, О. Соколов, М. Шапіро [1-4]. До фундаментальних досліджень належать розробки В. Власова, який у багатотомному енциклопедичному виданні простежив розмаїття проявів стилю та похідних від нього форм [1]. Теоретико-практичний аспект творчості проаналізував О. Соколов, який визначив «носіями стилю» компоненти форми - композицію, систему образів, жанрові форми, ритм, колорит. Ці «стильотворчі фактори» об'єднують зміст твору — тему, проблематику, ідею [3].

В цілому, попри значну кількість публікацій, присвячених стилю та похідних від нього понять стилістики, стилізації, стайлінгу, дана проблема залишається недостатньо висвітленою, зокрема в контексті осмислення даного явища в умовах появи та розвитку нових наукових знань та практик, як-от дизайн.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

На основі перегляду письмових, архітектурних, образотворчих та предметних джерел, а також вивчення історії стилів, проаналізувати та підсумувати сучасні версії змістовно-сміслового наповнення поняття стиль в мистецтвознавстві.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

В мистецтвознавстві існує два підходи до поняття стилю: а) його пов'язують з комплексом складних діалектичних взаємовідносин змісту та форми в мистецтві, б) обмежують його структурою образу і художньою формою. Також важливим є розуміння стилю як явища синтезу мистецтв, що є проявом високого рівня художньої культури. В історичному сенсі йдеться про художні ансамблі, в сучасному – про новітній сенс витвору із переосмисленням самого поняття синтезу.

Поза зв'язків між обома трактовками поняття стилю, підкреслюється обумовленість формальних структур художнього твору соціальним та культурно-історичним змістом доби, творчим методом та світоглядом митця. Відтак, поняття стилю застосовують до означення індивідуальних особливостей, притаманних творчості конкретного художника, наприклад, Тіціана або Г. Клімта, чи-то, навіть, окремого періоду діяльності митця, наприклад, пізнього Рембрандта.

В історії мистецтва поняття стилю також використовують для визначення типових для певного періоду художніх напрямків або тенденцій, що мають специфічні поєднання стильових ознак. Однак, характер, межі та назви деяких стилів («стилістичних напрямів») часто-густо довільні. Так, «звіриний стиль» в мистецтві Євразії, що зародився у добу залізного віку і відлунням дійшов до середньовіччя, є неоднорідним явищем, яке відобразило дуже різні етапи, форми шанування тварин, стилізації зображень, що в результаті розмиває чіткість даного терміну. Умовними є назви «суворий стиль» давньогрецького мистецтва, «м□яка» та «полум□яніюча» готика доби середньовіччя, «суворий стиль» радянського мистецтва кінця 50-60-х рр. ХХ ст.

Проте, визначальним залишається поняття «історичний стиль», під яким йдеться про етап історії мистецтва, коли об'єктивно вироблялася цілісна художня система, що поєднувала різні сторони художньої культури, виявлені через внутрішні (змістовні) та зовнішні (формальні) риси, єдиний образно-пластичний лад у творі архітектури, образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва. Це стилі, які відомі як античне й романське мистецтво, готика, мистецтво Відродження, бароко, класицизм. Стилістично виразним є також мистецтво країн Азії, Африки, Америки, Океанії, що вживається спеціалістами як визначник.

Варто, однак, наголосити, що стилями не вірно вважати сталі риси мистецтва певного народу, адже не всяка постійна ознака спільності у мистецтві є ознакою стилю. Зокрема, не є такою ознака національної приналежності, а найменування «єгипетський стиль», «китайський стиль», «український стиль» та інш. не є науковими.

Окремо поняття стилю сформулюється щодо певних видів творчої діяльності. Так, в архітектурі стиль характеризують як сукупність основних рис та ознак, характерних для певного історичного часу і

місця, проявлених у функціональних, конструктивних, мистецьких особливостях споруд. На розвиток архітектурних стилів впливають кліматичні, технічні, релігійні чинники. Можливе співіснування різних стилів в одному історичному форматі, наприклад, бароко і класицизму, що є проявом різних векторів світоглядно-естетичних запитів певного часу.

Власну специфіку має також поняття стилю в дизайні. Пов'язаний із пошуком спеціальних рішень, стиль в дизайні є підсумком інтерпретаційно-імітаційних ознак та образів того чи іншого стилістичного зразка у новому незвичному для нього контексті. Стиль в дизайні за природою є стилізацією. Натомість, новизна та оригінальність, на яку спроможний дизайн, зазвичай є впровадженням у життя результатів креативних, не відомих до того світоглядно-філософські ідей, відповідних найважливішим потребам часу.

ВИСНОВКИ

Стиль, що є специфічною мистецькою категорією, не має єдиного універсального визначення. З одного боку, стиль – це єдність образної системи, засобів художньої виразності та творчих прийомів, обумовлених історичними та ідейно-світоглядними засадами. Водночас, стиль – це стійка спільність художньо-образних принципів, обумовлена об'єктивними умовами розвитку культури. З іншого боку, стиль – це відбір елементів образно-візуальної структури, методів організації композиції та засобів виразності. Вивчення теорії стилю в контексті розвитку сучасного художньої та матеріальної культури дає можливість його грамотного використання в сучасних творчих практиках архітектури, мистецтва, дизайну.

ЛІТЕРАТУРА

1. Власов В. Г. Стили в искусстве. Словарь: архитектура, графика, декоративно-прикладное искусство, живопись, скульптура. Т.1. Санкт-Петербург: Кольна, 1995. 672 с.
2. Лосев А. Ф. Проблема художественного стиля. Киев: Collegium, 1994. 288 с.
3. Соколов А. Н. Теория стиля. Москва: Искусство, 1968. 221 с
4. Шапиро М. Стиль // Советское искусствознание. Москва, 1988. Вып. 24. 480 с.

MIKHAILOVA R.

ON THE SEMANTIC MEANING OF THE CONCEPT OF STYLE

In the article the following topics are being explored, such as the main concept of the critics of arts - a style, that can be often found in the theory and history of arts, in architecture and design practice too.

Key words: *artistic and material culture, style, architecture, art, design.*